

ЯК НАПИСАТИ ПРО РОК ДЛЯ КОМСОМОЛЬЦІВ: ДИСКУРСИВНІ СТРАТЕГІЇ РАДЯНСЬКИХ ЖУРНАЛІСТІВ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ «РОВЕСНИКА», 1964–1986 РР.)

Журнал «Ровесник» дещо вирізняється з-поміж інших радянських періодичних видань. Створений у 1962 році, він мав висвітлювати життя молоді поза межами Радянського Союзу – у тому числі й з капіталістичних країн¹. Через специфічну тематику часопису його автори могли користуватися закритою підпискою на закордонну періодику і навіть мали доступ до «спецхранів»². Тому не дивно, що у цьому журналі можна було доволі часто натрапити на матеріали про західну рок-музику: за період від 1964 по 1986 рік у щомісячнику було опубліковано 113 матеріалів на цю тему³.

Можна помітити, що висвітлення рок-музики й конкретних рок-гуртів на сторінках «Ровесника» відрізнялося. Як стиль рок-музику з середини 1960-х до середини 1980-х років постійно критикували. У матеріалах, присвячених цьому стилю, автори наголошували на тому, що він шкодить здоров'ю⁴, називали його «ширвжитком»⁵, писали про оскажених фанатів⁶ та порів-

---

¹ Ровесник. *Большая советская энциклопедия*: в 30 т. Москва, 1975. Т. 22. С. 155.

² Лозинская А. И тогда я поняла, что испугалась до смерти. Как советский народ получил право на удивление. URL: https://www.gazeta.ru/lifestyle/style/2016/08/a_10162499.shtml (дата звернення: 14.03.2021).

³ За нашими підрахунками, за цей самий період у газеті «Комсомольская правда» й журналі «Смена», які так само, як і «Ровесник», виходили при ЦК ВЛКСМ, на цю тематику вийшло 32 і 7 матеріалів відповідно. Нескладно також порахувати, що в середньому «Ровесник» публікував такі матеріали кожного третього номера.

⁴ Шевченко О. Пока не отвалятся уши... *Ровесник*. 1978. № 6. С. 24–25; Вчерашний звон... в ушах. *Ровесник*. 1976. № 7. С. 25.

⁵ Жокеи пластинок. *Ровесник*. 1967. № 8. С. 16.

⁶ Кукаркин А. Искусство и молодежь. *Ровесник*. 1972. № 7. С. 7.

нювали рок-концерти із «сеансами масового гіпнозу»⁷. Лише з другої половини 1970-х років можемо простежити деяку зміну риторики, коли автори почали зазначати, що спершу рок-музика була музикою «молодих бунтівників», проте з часом перетворилась у «комерційний продукт»⁸. Загалом, від середини 1960-х до часів перебудови рок-музика на сторінках журналу «Ровесник» майже постійно була об'єктом критики з боку авторів.

Попри це, рок-гурти у досліджуваний період описували не так однозначно. Уже з другої половини 1960-х років можна побачити схвальні оцінки певних «попколективів» (поп- і рок-музику в цей час радянська періодика загалом ототожнювала). Вперше нейтрально-позитивно про «поп-музику» в «Ровеснику» написали 1966 р. в замітці про фолкгурт *Seekers*: «Вони... просто співали в своє задоволення»⁹. У 1969 та 1970 роках у журналі вийшли матеріали зі згадками про гурт *The Rolling Stones*, де його оцінили навіть схвально. Вказали, наприклад, на «стурбованість і незадоволення... сучасним буржуазним світом» в одній з пісень¹⁰. Упродовж 1970-х років виходили короткі некритичні огляди цілої низки колективів¹¹, а трохи згодом журнал друкував статті Артемія Троїцького – достатньо ґрунтовний аналіз творчості таких гуртів, як *Led Zeppelin*, *Deep Purple*, *Queen* та *Eagles*¹².

Тобто, попри критику й заборону західної популярної музики, радянські журналісти та редколегія журналу «Ровесник» доносили актуальну інформацію про неї до своїх читачів. Яким чином такі матеріали могли публікуватись у радянському жур-

---

⁷ Петрушин В. Психологические «тайны» бит-музыки. *Ровесник*. 1975. № 4. С. 20.

⁸ Див. наприклад: Переверзев Л. О непрерывности музыки. *Ровесник*. 1976. № 10. С. 18; Кон Н. Рок как есть (очерки очевидца истории поп-музыки). Ч. 2. *Ровесник*. 1985. № 6. С. 28–29.

⁹ Ольгин В. Отвечает журналист В. Ольгин. *Ровесник*. 1969. № 5. С. 19.

¹⁰ Валентинов А. «Дилайла». Поклонники и хулители. *Ровесник*. 1969. № 4. С. 15.

¹¹ Див. наприклад: Десятка Б. С. Д. *Ровесник*. 1973. № 11. С. 22; Что в имени тебе моем? *Ровесник*. 1976. № 9. С. 23; Эффект отсутствия. *Ровесник*. 1978. № 11. С. 24.

¹² Троицкий А. Пятерка «темно-лиловых». *Ровесник*. 1975. № 3. С. 24–25; Троицкий А. Куда летит «цепелин». *Ровесник*. 1976. № 4. С. 24–25; Троицкий А. Queen. *Ровесник*. 1978. № 1. С. 23–24; Троицкий А. Орлы, чисто калифорнийская разновидность. *Ровесник*. 1979. № 9. С. 30.

налі? На нашу думку, щоб писати про рок-гурти, радянські журналісти використовували низку технік або, як пише Слава Геровіч, дискурсивних стратегій¹³.

Перш за все, певні західні гурти автори журналу могли подавати як колективи, «не схожі» на інших, виопуклювати їхні музичні досягнення та якісно протиставляти решті гуртів. Уперше так описали уже згаданий фолкгурт *Seekers*: «Свій творчий шлях вони прокладали... оминаючи рифи дешевих комерційних поробок у стилі “йе-йе”»¹⁴. Уже через кілька років схоже написали і про рок-музику: у 1969 р. один із авторів розмістив на початку статті своєрідний «вступ», у якому відзначив, що багато виконавців, залишаючись у межах поп-музики, «дорослішають», збирають найцінніші музичні напрацювання та експериментують. Після такого «виправдання» журналіст колонки перерахував назви дев'яти музичних груп та згадав прізвища аж 22-х західних музикантів¹⁵. Схожий прийом дозволив редакції розмістити інформацію про гурти *The Osmonds*, *Uriah Heep*, *Status Quo*¹⁶. Подаючи колективи як непересічні, як такі, що мають добру музику й тексти, авторський колектив журналу міг надрукувати повідомлення про учасників гуртів та їхню творчість.

На сторінках «Ровесника» з'являлася також інформація про виконавців, яких можна було представити як людей з «правильною» ідеологічною позицією. Наприклад, у невеликій замітці про гурт *The Rolling Stones* від 1970 р. згадано, що гонорар за один із концертів музиканти передали в'єтнамським сиротам – «жертвам американської агресії»¹⁷. Перекладену статтю 1976 р. про Джима Моррісона пізніше редакторка Наталія Рудницька

---

¹³ Слава Геровіч застосовує цей термін, описуючи роботу радянських істориків науки (див. Gerovitch S. *Writing History in the Present Tense: Cold War-era Discursive Strategies of Soviet Historians of Science and Technology. Universities and Empire: Money and Politics in the Social Sciences During the Cold War*. New York, 1998. P. 189–228.

¹⁴ Ольгин В. Отвечает журналист В. Ольгин. *Ровесник*. 1969. № 5. С. 19.

¹⁵ Володарский Л. Длинноволосая музыка. *Ровесник*. 1969. № 10. С. 14.

¹⁶ Семейная семерка. *Ровесник*. 1974. № 3. С. 22; Что в имени тебе моем? *Ровесник*. 1976. № 9. С. 23; Эффект отсутствия. *Ровесник*. 1978. № 11. С. 24.

¹⁷ STONES. *Ровесник*. 1970. № 8. С. 18–19.

навіть назвала «перемогою на той час»¹⁸. У цьому матеріалі згадано про нонконформізм співака та про його «просте» походження¹⁹. На зламі 1970–1980-х років у виданні розмістили матеріали, присвячені гуртам *The Clash* та *Pink Floyd*: зважаючи на висловлювання та погляди музикантів, ці колективи було доволі легко подати як «позасистемні»²⁰.

Використовувалася ще одна стратегія розповіді про рок-гурти: при описі обиралася нейтральна позиція, в основному говорилося про саму музику. Впродовж 1970-х років у дуже приблизних перекладах без коментарів у «Ровеснику» опублікували ноти й тексти чотирьох пісень *The Beatles*²¹. На зламі 1970–1980-х про кількох рок-виконавців у журналі вийшли повноцінні статті з некритичним описом їхньої творчої кар'єри²². Допомогли «уникнути» оцінки дозволяли також публікації перекладених матеріалів, наприклад переклад інтерв'ю з Девідом Бові у 1978 р.²³

Про деяких виконавців публікувалися й цілком критичні статті. Такі матеріали видаються найбільш заангажованими, з мінімумом інформації про творчість виконавців²⁴.

Наостанок варто зазначити, що описані стратегії автори статей могли комбінувати. Так, наприклад, чинив музичний критик Артемій Троїцький, якому, схоже, навіть в умовах цензури вдавалося робити доволі якісні матеріали про західну музику. До прикладу, у статті «Пятерка “темно-лиловых”» (1975) він, з одного боку, зосередився на майже безоцінковій розповіді про творчий шлях гурту *Deep Purple*, з другого – згадав про «несхожість» колективу: «У більшості гуртів до Діп П'юрпл текст

---

¹⁸ Фэррен М. Факты и фактоиды из жизни Джима Моррисона, музыканта и поэта. *Ровесник*. 1976. № 4. С. 13–15.

¹⁹ Там само.

²⁰ Рэмбели П. Столкновение «Клэш». *Ровесник*. 1982. № 3. С. 29–30; Налоев А. Разрушители стен. *Ровесник*. 1981. № 11. С. 24–26.

²¹ Вчера. *Ровесник*. 1970. № 2. С. 25; Девушка. *Ровесник*. 1970. № 3. С. 25; Снова в СССР. *Ровесник*. 1970. № 8. С. 24; Дадим миру шанс. *Ровесник*. 1970. № 11. С. 25.

²² Радуга Ричи Блэкмора. *Ровесник*. 1979. № 9. С. 28; Ванеева Л. «Лифт» едет наверх. *Ровесник*. 1980. № 2. С. 30.

²³ Мюррей Ч. Карьера Дэвида Боуи. *Ровесник*. 1978. № 3. С. 25.

²⁴ Див. наприклад: Боровой Я. Как хорошо быть примерным. *Ровесник*. 1976. № 6. С. 24–25; Зайцев Г. Каждому свое. *Ровесник*. 1978. № 12. С. 25.

був явно другорядним, слова... зовсім не стосувались соціальної тематики. Молода публіка потребувала цього відгуку і «темно-пурпурові» зрозуміли це раніше інших гуртів, даючи імпульс у цьому напрямі»²⁵. Окрім того, автор також зачитував пісню, «що несе явний антивоєнний заряд», – явний натяк на «правильну» ідеологічну позицію гурту. Сама ж стаття доволі детальна: у ній є як історія рок-гурту, так і суб'єктивна оцінка музичних альбомів цього колективу: одні з них для автора нецікаві, а інші – цілком «добрі»²⁶.

Таким чином, деякі радянські журналісти могли послугоуватися радянським дискурсом із власною метою: відтворюючи шаблонні форми й усталені наративи, вони також отримували змогу писати про актуальні для радянської молоді західні музичні гурти. Владний дискурс, який ці люди знали дуже добре, перетворювався на інструмент чи «ширму», де можна було сховати навіть рок-н-рол.

Бібліографія

- Боровой Я. Как хорошо быть примерным. *Ровесник*. 1976. № 6. С. 24–25.
Валентинов А. «Дилайла». Поклонники и хулителі. *Ровесник*. 1969. № 4. С. 15.
Ванеева Л. «Лифт» едет наверх. *Ровесник*. 1980. № 2. С. 30.
Володарский Л. Длинноволосая музыка. *Ровесник*. 1969. № 10. С. 14.
Вчера. *Ровесник*. 1970. № 2. С. 25.
Вчерашний звон... в ушах. *Ровесник*. 1976. № 7. С. 25.
Дадим миру шанс. *Ровесник*. 1970. № 11. С. 25.
Девушка. *Ровесник*. 1970. № 3. С. 25.
Десятка Б. С. Д. *Ровесник*. 1973. № 11. С. 22.
Жокеи пластинок. *Ровесник*. 1967. № 8. С. 16.
Зайцев Г. Каждому свое. *Ровесник*. 1978. № 12. С. 25.
Кон Н. Рок как есть (очерки очевидца истории поп-музыки). Ч. 2. *Ровесник*. 1985. № 6. С. 28–29.

---

²⁵ Троицкий А. Пятерка «темно-лиловых». *Ровесник*. 1975. № 3. С. 24–25.

²⁶ Там само.

- Кукаркин А. Искусство и молодежь. *Ровесник*. 1972. № 7. С. 7.
- Лозинская А. И тогда я поняла, что испугалась до смерти. Как советский народ получил право на удивление. URL: https://www.gazeta.ru/lifestyle/style/2016/08/a_10162499.shtml (дата звернення: 14.03.2021).
- Мюррей Ч. Карьера Дэвида Боуи. *Ровесник*. 1978. № 3. С. 25.
- Налоев А. Разрушители стен. *Ровесник*. 1981. № 11. С. 24–26.
- Ольгин В. Отвечает журналист В. Ольгин. *Ровесник*. 1969. № 5. С. 19.
- Переверзев Л. О непрерывности музыки. *Ровесник*. 1976. № 10. С. 18.
- Петрушин В. Психологичесике «тайны» бит-музыки. *Ровесник*. 1975. № 4. С. 20.
- Радуга Ричи Блэкмора. *Ровесник*. 1979. № 9. С. 28.
- Ровесник. *Большая советская энциклопедия*: в 30 т. / Ред. А. Прохоров. Москва: Советская Энциклопедия, 1975. Т. 22. 628 с.
- Рэмбелли П. Столконовение «Клэш». *Ровесник*. 1982. № 3. С. 29–30.
- Семейная семерка. *Ровесник*. 1974. № 3. С. 22.
- Снова в СССР. *Ровесник*. 1970. № 8. С. 24.
- Троицкий А. Куда летит «цеппелин». *Ровесник*. 1976. № 4. С. 24–25.
- Троицкий А. Орлы, чисто калифорнийская разновидность. *Ровесник*. 1979. № 9. С. 30.
- Троицкий А. Пятерка «темно-лиловых». *Ровесник*. 1975. № 3. С. 24–25.
- Троицкий А. Queen. *Ровесник*. 1978. № 1. С. 23–24;
- Фэррен М. Факты и фактоиды из жизни Джима Моррисона, музыканта и поэта. *Ровесник*. 1976. № 4. С. 13–15.
- Что в имени тебе моем? *Ровесник*. 1976. № 9. С. 23.
- Шевченко О. Пока не отвалятся уши... *Ровесник*. 1978. № 6. С. 24–25.
- Эффект отсутствия. *Ровесник*. 1978. № 11. С. 24.
- Gerovitch S. Writing History in the Present Tense: Cold War-era Discursive Strategies of Soviet Historians of Science and Technology. *Universities and Empire: Money and Politics in the Social Sciences During the Cold War* / ed. by C. Simpson. New York, 1998. P. 189–228.
- STONES. *Ровесник*. 1970. № 8. С. 18–19.